

۱۳۵۱

لرستان

در هزاره های خاموش

نابین:

فریده غلامرضا بی

مقدمه از: سکندر امان الهی بهاروند



انتشارات آرون

سرشناسه	: غلامرضایی، فریده، ۱۳۲۷
عنوان و نام پدیدآور	: لرستان در هزاره‌های خاموش / تألیف: فریده غلامرضایی
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	: ۵۸۸ ص. مصور.
شابک	: ۷ - ۶۵۵ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: لرستان - تاریخ Lorestan - Iran - Province - History
موضوع	: حفاری‌ها - باستان‌شناسی - ایران Excavations - Archaeology - Iran
رده‌بندی کنفره	: ۱۳۹۷ غ ۴۶ ر / ۲۰۵۱ DSR
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۵۲
شماره کتابخانه	: ۵۴۸۸۹۸۵



لرستان در هزاره‌های خاموش

مؤلف: فریده غلامرضایی

ناشر: انتشارات آرون

ویرایش دوم، چاپ اول: ۱۳۹۷

چاپ صدف: ۲۰۰ نسخه

۶۹۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان وحید نظری
 نرسیده به خیابان منیری جاوید، پلاک ۱۰۵، واحد ۳ تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰
 ایمیل: Arvannashr@yahoo.com وبسایت: www.Aravannashr.ir

به نام خداوند جان و خرد

فهرست

۱۵	 مقدمه
۱۷	 پیشگفتار
۲۳	 بخش اول
۲۳	 سیر تکامل انسان در تاریخ
۲۵	 ۱ - دوران حجر قدیم یا دوره پالئولیتیک Paleolithique
۲۵	 ۲ - دوران حجر میانه یا دوره میسلیتیک Mesolithique
۲۵	 ۳ - دوران نوسنگی (حجر جدید) یا دوره نیولیتیک Neolithique
۲۶	 ۴ - دوران فلزات (عصر مس، مفرغ، آهن)
۲۶	 انسان غارنشین (پیش از تاریخ)
۲۸	 موقعیت جغرافیایی لرستان در فلات ایران
۳۲	 اوضاع اکوژیک لرستان و شکل گیری مرحله شکار و گردآوری خرداک
۳۷	 لرستان ۴۰/۰۰۰ تا ۶۰/۰۰۰ ساله
۳۹	 مرحله شکار و گردآوری خوراک از ۴۰,۰۰۰ تا ۱۰,۰۰۰ سال قبل از میلاد در لرستان
۴۰	 محل های باستانی مربوط به دوره شکار و جمع آوری خوراک در لرستان
۴۳	 آثار هنری انسان های ماقبل تاریخ در غارهای لرستان
۴۶	 کهن ترین رنگین نگاره های جهان در لرستان (Pictograph-s)
۴۷	 غارهای منقوش در لرستان
۴۷	 ۱ - غار یافته
۵۰	 تحقیق و بررسی های پروفیسور مک بورنی بر روی نقاشی های غارهای لرستان
۵۲	 ۲ - غار منقوش همیان ۱ و ۲

- ۳ - غار منقوش میرملاس ۵۴
- ۴ - غار منقوش دوشه ۵۷
- ۵ - غار بتخانه ۶۱
- ۶ - غار برد سفید ۶۳
- ۷ - غار قازه یا مغار ۶۴
- ۸ - غار مصنوعی کوگان ۶۴
- غار کلماکره گنجینه‌ی افسانه‌ای که به یغما رفت!!! ۶۶
- وجه تسمیه کلماکره ۶۶
- موقعیت جغرافیایی کلماکره ۶۶
- ششمین گنجینه‌ی بزرگ - بن در غار کلماکره ۷۱
- موقعیت کوه مله و غارهای آن ۷۴
- موقعیت غار باستانی کلماکره در دل ریه مله (مهله) ۷۶
- تالارهای سه گانه‌ی غار کلماکره ۸۰
- موقعیت درونی غار کلماکره ۸۳
- بخش دوم ۸۵
- ایان زندگی در غارها ۸۵
- رویه اهلی کردن حیوانات و آغاز کشاورزی دیم ۸۵
- ۱۰,۰۰۰ تا ۵۵۰۰ قبل از میلاد ۸۵
- نخستین اقامتگاه روستایی و کشت و زرع در غرب ایران ۸۹
- جامعه‌ی زن سالار در هزاره‌های گم شده ۹۱
- آتش، پایه ساخت صنعت در زندگی ۹۲
- آغاز مرحله‌ی ریسندگی و بافندگی ۹۳
- نخستین ساخت و سازها و معماری ۹۴
- دست ساخته‌های نخستین بشر ۹۵
- اقتصاد زراعتی، اقتصاد دامی ۹۸
- دست افزارهای فلزی ۹۹
- آب مایع حیات در اسکان بشر ۱۰۳
- گسترش کشاورزی و ده نشینی در هزاره پنجم پیش از میلاد ۱۰۳

۰۳	الف: گسترش کشاورزی و دامداری
۰۹	نحوه سکونت در جنوب غربی ایران
۱۳	آغاز شهرنشینی و تمدن در هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد در دامنه‌های زاگرس
۱۶	هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد آغاز پیشرفت ساکنان باستانی
۱۹	پیدایش خط اواخر هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد
۲۰	خط یا برداشت‌هایی از نقاشی
۲۱	انواع خط
۲۱	۱- خط تصویری، (پکتوگرام گرافی)
۲۲	۲- خط مفهوم نگار یا اندیشه نگار (ایدئوگرام)
۲۲	۳- خط سبک ایبر (مقطع یا سیلابی)
۲۲	۴- خط غیر سبک ایبر یا الفبایی
۲۷	خط و سومری
۳۳	بخش سوم
۳۳	هزاره‌ی سوم قبل از میلاد
۳۳	تمدن در دامنه‌های زاگرس - رزی
۳۵	گوتی‌ها Guti
۳۷	لولوبی‌ها Lullubi
۳۸	قوم کاسی «کاسیت‌ها Kassites» خالق مفرغ لرستان
۴۰	خاستگاه اولیه کاسیت‌ها (کاسی‌ها)
۴۳	اسب، نماد الهی در میان کاسی‌ها (کاسیت‌ها)
۴۳	تصرفات کاسیت‌ها (کاسی‌ها)
۴۴	فرمانروایان کاسیت (کاسی‌ها)
۴۵	آموزش خط و کاسیت‌ها (کاسی‌ها)
۴۶	چند دیدگاه درباره‌ی آریایی بودن یا نبودن کاسیت‌ها (کاسی‌ها)
۵۱	باورها و اعتقادات مذهبی کاسی‌ها در هنر لرستان
۵۷	پیشینه‌ی ستایش گیلگامش در لرستان
۵۹	تاریخ گیلگامش
۶۰	«تأثیر آیین زروان - زروانیسم» بر مفرغ لرستان

- الف: گسترش کشاورزی و دامداری..... ۱۰۳
- نحوه سکونت در جنوب غربی ایران..... ۱۰۹
- آغاز شهرنشینی و تمدن در هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد در دامنه‌های زاگرس..... ۱۱۳
- هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد آغاز پیشرفت ساکنان باستانی..... ۱۱۶
- پیدایش خط اواخر هزاره‌ی چهارم قبل از میلاد..... ۱۱۹
- خط یا برداشت‌هایی از نقاشی..... ۱۲۰
- انواع خط..... ۱۲۱
- ۱- خط تصویری، (بکتوگرام گرافی)..... ۱۲۱
- ۲- خط بهوم نگار یا اندیشه نگار (ایدنوگرام)..... ۱۲۲
- ۳- خط هجایی (سطح یا سیلابی)..... ۱۲۲
- ۴- خط غیرهجایی یا الفبایی:..... ۱۲۲
- خط و سومی‌ها..... ۱۲۷
- بخش سوم..... ۱۳۳
- هزاره‌ی سوم قبل از میلاد..... ۱۳۳
- تمدن در دامنه‌های زاگرس مرکزی..... ۱۳۳
- گوتی‌ها Guti..... ۱۳۵
- لولوبی‌ها Lullubi..... ۱۳۷
- قوم کاسی «کاسیت‌ها Kassites» خالق مفرغ لرستان..... ۱۳۸
- خاستگاه اولیه کاسیت‌ها (کاسی‌ها)..... ۱۴۰
- اسب، نماد الهی در میان کاسی‌ها (کاسیت‌ها)..... ۱۴۳
- تصرفات کاسیت‌ها (کاسی‌ها)..... ۱۴۳
- فرمانروایان کاسیت (کاسی‌ها)..... ۱۴۴
- آموزش خط و کاسیت‌ها (کاسی‌ها)..... ۱۴۵
- چند دیدگاه درباره‌ی آریایی بودن یا نبودن کاسیت‌ها (کاسی‌ها)..... ۱۴۶
- باورها و اعتقادات مذهبی کاسی‌ها در هنر لرستان..... ۱۵۱
- پیشینه‌ی ستایش گیلگامش در لرستان..... ۱۵۷
- تاریخ گیلگامش..... ۱۵۹
- «تأثیر آیین زروان - زروانیسم» بر مفرغ لرستان..... ۱۶۰

- مذهب کاسیت‌ها «کاسی‌ها» ۱۶۳
- لرستان گهواره تمدن کهن ۱۶۵
- دیدگاه علمی، هنری دانشمندان در مورد ویژگی‌های مفرغ لرستان ۱۷۷
- چگونگی کشف مفرغ‌های لرستان ۱۸۳
- ذوب فلزات و هنر فلزکاری کهن در تاریکی هزاره‌ها ۱۸۶
- الف: پدیده‌ی مفرغ ۱۸۶
- ب: پدیده‌ی آهن و فولاد ۱۸۹
- «کاسی‌ها و صنعت شیشه‌سازی» در ایران باستان ۱۹۲
- بخش چهارم** ۲۰۱
- تشکیل تمدن‌های باستانی ایلام ۲۰۱
- قلمرو دولت ایلام کهن در سده دم تاریخ ۲۰۱
- حدود جغرافیایی ایلام ۲۰۲
- نقش ایلام در تاریخ ایران در هزاره‌های خاموش ۲۰۴
- جغرافیای مناطق مهم ایلام ۲۰۶
- ایلام، کشور طلوع خورشید ۲۰۸
- جغرافیای طبیعی ایلام ۲۱۰
- قوم‌نگاری ایلامی‌ها در دنیای کهن ۲۱۱
- نخستین حکومت ایران ایلام کهن ۲۱۳
- آغاز پادشاهی در ایلام کهن ۲۱۴
- روابط ایلام با همسایگانش ۲۱۶
- شاخص‌ترین چهره تاریخی ایلام کهن ۲۱۸
- پادشاهان سیماش Simaš (سیمشکی) در لرستان به پایتختی ناحیه‌ی حرم‌آباد ۲۲۱
- فرمانروایی ایندو شاه سیماش و ایلام ۲۲۴
- فرمانروایی ایبارت و فرزندان او در ایلام کهن ۲۲۷
- تاریخ دوره کلاسیک و شکوفایی هنر ایلام (۱۳۰۰ - ۱۱۰۰ پیش از میلاد) ۲۳۱
- «عصر طلایی فرهنگ، هنر و تمدن قوم لر» ۲۳۲
- جایگاه زن در ایلام کهن ۲۳۷
- اوج شکوه امپراتوری ایلام ۲۳۹

۲۴۰.....	سقوط حکومت کاسی‌ها (کاسیت‌ها) بر بابل
۲۴۵.....	بخش پنجم
۲۴۵.....	مهاجرت آریایی‌ها به ایران در هزاره‌ی دوم پیش از میلاد
۲۵۰.....	اسکان آریایی‌ها در دامنه‌های زاگرس مرکزی
۲۵۳.....	برخورد مهاجمان آریایی و بومیان دامنه‌های زاگرس
۲۵۵.....	استقرار مادها در منطقه زاگرس
۲۵۶.....	کوچ قوم پاسارگادها به پارسوا «پارسوماش» و هم‌جواری با سرزمین ایلام
۲۵۹.....	حملات گاه‌به‌گاه به محدوده زاگرس مرکزی
۲۶۱.....	اتلاف ایلامی‌ها و پاسارگادها و مادها بر علیه دولت آشور «۶۸۱ - ۷۰۵»
۲۶۳.....	وضعیت حکمرانی پادشاهان ایلام در سال‌های (۷۵۰ - ۶۴۰) پیش از میلاد
۲۶۶.....	ایلام در سراسری سارط و ویرانی
۲۶۸.....	نابودی ایلام و جانشینان آشور بانیپال در سرزمین‌های لر نشین
۲۷۳.....	موقعیت لرستان پس از سقوط ایلام (ایلام)
۲۷۳.....	نقش اقوام زاگرس نشین در تشکیل حکومت ماد
۲۷۴.....	اقوام ساکن پیش از تاریخ سرزمین ماد
۲۷۵.....	جغرافیای سرزمین ماد در عهد باستان
۲۷۸.....	حکومت ماد
۲۸۱.....	وضعیت نژادی سرزمین ماد در آغاز تشکیل حکومت ماد
۲۸۴.....	طوایف ماد به روایت هرودوت پدر تاریخ
۲۸۷.....	فره و ریش کدخدای، روستای «کارکاسی»
۲۹۰.....	اتحاد و همبستگی اقوام زاگرس نشین به رهبری فره و ریش
۲۹۲.....	کشته شدن فره و ریش سردار مادی یا کارکاسی
۲۹۴.....	لرستان مسکن گروهی از سکاه
۲۹۹.....	آیا سکاه میراث دار هنر کاسی‌ها در لرستان بوده‌اند
۳۰۲.....	تأثیر و تأثر هنر کاسی‌ها بر هنر مادها
۳۰۶.....	ایدئولوژی و معتقدات مادها و کاسی‌ها
۳۱۰.....	هوخشتره فاتح آشور
۳۱۲.....	سقوط و نابودی آشور

- ۳۱۵..... عاقبت حکومت ماد
- ۳۱۹..... کورش در پارس زمین
- ۳۲۳..... بخش ششم
- ۳۲۳..... موقعیت جغرافیایی تاریخ لرستان در زمان هخامنشیان
- ۳۲۸..... نقش هنر لرستان در شکوفایی هنر هخامنشی
- ۳۳۱..... ایلام «عیلام» کهن و هخامنشیان
- ۳۳۵..... تأثیر هنر و تمدن ایلام کهن بر فرهنگ هخامنشیان
- ۳۳۸..... طلوع درخشان هخامنشیان
- ۳۴۰..... سقوط نهایی بابل
- ۳۴۵..... سلطنت کمبوجیه دوم و ماحرای گئوماتا ۵۲۹ - ۵۲۲ پیش از میلاد
- ۳۴۷..... گئوماتا در نسای و د...
- ۳۵۱..... اقتباس داریوش بزرگ از بیستون از نگاره لولویی‌ها
- ۳۵۶..... اولین شورش علیه داریوش سینه در «عیلام» ایلام
- ۳۵۷..... شورش مرتبه در شوش
- ۳۵۷..... شورش فروزتیش نامی در ماد
- ۳۵۸..... سومین شورش در (عیلام) ایلام بر علیه داریوش
- ۳۶۰..... اقدامات داریوش بزرگ در سرزمین‌های لرنشین
- ۳۶۵..... وضعیت راه‌ها و جاده‌های لرستان در زمان داریوش
- ۳۶۷..... سهم خراج و مالیات مناطق لرنشین در عهد داریوش
- ۳۷۰..... خشایارشا در شوش و لشکرکشی او به یونان
- ۳۷۳..... رشادت لُرهای زاگرس نشین در جنگ ترموپیل
- ۳۷۷..... نفوذ هنر لرستان در هنر یونان باستان
- ۳۸۲..... انحطاط هخامنشیان
- ۳۸۴..... بخش هفتم
- ۳۸۴..... حمله اسکندر مقدونی به ایران و خیانت ساتراپ‌ها
- ۳۸۷..... جنگجویان کاسی در سپاه داریوش سوم
- ۳۹۲..... اسکندر و اقوام کوه‌نشین زاگرس
- ۳۹۵..... آریوبرزن سرداری غیور از سرزمین‌های لرنشین

۳۹۹.....	اسکندر مقدونی و مبارزات کاسی‌ها در لرستان
۴۰۲.....	جنگ و گریز جانشینان اسکندر
۴۰۲.....	پیتو حاکم ماد و مبارزات او در زاگرس مرکزی
۴۰۶.....	جای پای سلوکیان در سرزمین‌های لرنشین
۴۰۸.....	خودکشی مولون حاکم ماد «۲۲۰ پیش از میلاد»
۴۱۰.....	قتل آنتیوخوس سوم «کبیر» در لرستان
۴۱۳.....	دستبرد آنتیوخوس چهارم «اپیفان Epiphanes» از معابد لرستان
۴۱۵.....	آثار هنری سلوکیان در مناطق لرنشین
۴۱۹.....	بخش هشتم
۴۱۹.....	جایگاه اشکانیان در تاریخ ایران
۴۲۲.....	تشکیلات اجتماعی «پارتیان» «اشکانیان»
۴۲۴.....	حکومت ملوک‌الطوایفی اشکانیان در لرستان
۴۲۶.....	لشکرکشی مهرداد اول (اسکندر سوم) جنوب غربی ایران و تسخیر ماد
۴۲۹.....	حرکت مهرداد اول «اشک شش» به ایران و خوزستان «ایلماید»
۴۳۳.....	بازماندگان اشرافیت پارتی قارن‌ها در نهر نرانا
۴۳۷.....	«آخرین پادشاه اشکانی» اردوان پنجم در نهاوند
۴۴۰.....	سبک مفرغ کاران لرستان الهام‌بخش هنرمندان اشکانی
۴۴۵.....	بخش نهم
۴۴۵.....	لرستان در دوران ساسانیان
۴۴۹.....	عمران و شهرسازی پادشاهان ساسانی
۴۵۰.....	شهر شاپورخواست در گذر زمان
۴۶۱.....	اقدامات عمرانی شاپور اول در لرستان
۴۶۲.....	پل شاپوری «طاق پیل اشکسه» «پل شکسته»
۴۶۲.....	پل دختر شاهکار معماری دوره ساسانی
۴۶۳.....	پل باستانی کشکان
۴۶۵.....	اراضی لرنشین در عهد ساسانیان
۴۷۲.....	شهر تاریخی ماسبدان
۴۷۴.....	کهن شهر مهرگان کتک

- شهر باستانی صیمره (سیمره)..... ۴۷۶.
- شیروان یا سیروان..... ۴۷۸.
- وجه تسمیه ماسبذان از آغاز تا اسلام..... ۴۸۱.
- وجه تسمیه مهرجانقذق در هزاره‌های خاموش..... ۴۸۲.
- شهرسازی ساسانیان در سرزمینهای گر نشین..... ۴۸۴.
- عظمت بر باد رفته شوش شش هزار ساله..... ۴۸۷.
- راه‌های باستانی شوش به همدان از خاک لرستان..... ۴۹۱.
- شهر اریوجان در هزاره‌های گم شده..... ۴۹۶.
- بروجرد - زرگر - زمان و تاریخ..... ۴۹۷.
- کرج ابودلف..... ۵۰۳.
- شهر قدیمی الشتر..... ۵۰۵.
- موقعیت جغرافیایی «پرا» یا «پللو» در عصر ساسانیان..... ۵۰۷.
- زبان مردم لرستان و جنوب غرب ایران در عصر ساسانیان..... ۵۰۹.
- هنر مفرغ سازی ساسانیان تلفیقی از هنر لرستان..... ۵۱۱.
- کَوز «کبیر» کوه مدفن انوشیروان عادل..... ۵۱۳.
- تنگه چوبینه در لرستان پناه‌گاه بهرام چوبین..... ۵۱۵.
- سیاست دولت ساسانیان از آغاز تا سقوط..... ۵۱۷.
- ساسانیان در سرایشی سقوت..... ۵۲۲.
- بخش دهم..... ۵۲۷.
- ورود اعراب به ایران..... ۵۲۷.
- سقوط تیسفون «ایوان مدائن»..... ۵۳۱.
- جنگ جلواء و حلوان «۱۶ هجری - ۶۳۷ میلادی»..... ۵۳۴.
- تسخیر ماسبذان و سیروان..... ۵۳۵.
- گشودن ماسبذان به روایت ابن اثیر..... ۵۳۷.
- شکست مهرجانقذق «سیمره» به دست اعراب..... ۵۳۷.
- نیروی امدادی از لرستان برای کمک به هرمزان..... ۵۳۸.
- جنگ شوشتر و اسارت هرمزان..... ۵۳۹.
- نبرد نهایی - اواخر سال ۲۰ - ه.ا.ی اوایل سال ۲۱ - ه..... ۵۴۱.

۵۴۳.....	جنگ نهاوند «۲۱ هجری = ۶۴۲ میلادی»
۵۵۰.....	قتل عمر به دست فیروز نهاوندی معروف به «ابولؤلؤ»
۵۵۴.....	خراج نواحی گرانشین در سده‌های نخستین اسلامی
۵۵۵.....	موقعیت جغرافیایی گرجستان در ایالت جبال
۵۵۹.....	«ایالت جبال» یا «عراق عجم»
۵۶۱.....	منابع و مأخذ
۵۶۱.....	کتاب‌ها
۵۸۷.....	مطالعات

www.ketab.ir

مقدمه

لرستان یکی از مناطق استانی ایران و جهان است که گذشته‌ای درخشان دارد، اما با این حال، هنوز آن علوم که باید و شاید اقدامات لازم برای شناخت گذشته آن صورت نگرفته است. بنابراین هرگونه تلاش در این زمینه را باید ارج نهاد.

کتابی را که اکنون با عنوان «لرستان در هزاره‌های خاموش» پیش رو دارید نتیجه تلاش و پژوهش‌های بانویی فرسیح از لرستان است که برای روشن کردن گذشته این دیار کهن انجام گرفته است.

مروری به مندرجات کتاب بیانگر این واقعیت است که نویسنده در تهیه این کتاب زحمات فراوانی را متحمل شده‌اند. اما به نظر من یکی از جنبه‌های مهم مربوط به این کتاب همانا نگارش آن به وسیله بانویی از لرستان است که چنین رویدادی مبین این واقعیت است که اولاً برخلاف پندارهای نادرست، بانوان ایرانی در لرستان از توانمندی‌های فراوانی برخوردارند که در صورت فراهم شدن امکانات استعداد و خلاقیت آنها بروز می‌کند. چنان که برای مثال، موفقیت اخیر خانم دکتر مریم میرزاخانی در کسب مدال فیلدز در رشته ریاضیات دال بر این مدعی است. نکته دوم، نگارش این کتاب به وسیله سرکار خانم غلامرضایی نشانگر پیشرفت زنان لرستانی در کسب علوم نوین است تا آن حد که یکی از بانوان این دیار توانسته است چنین کتاب ارزشمندی را درباره زادگاهش فراهم آورد.

سرکار خانم غلامرضایی با آن که متخصص در رشته تاریخ نیست، اما به خاطر علاقه و وابستگی بیش از حد به لرستان، توانسته اطلاعات وسیعی در زمینه دوره پیش از تاریخ و دوره تاریخی لرستان گردآوری کند و از این رهگذر گامی مهم در شناخت گذشته این مرز و بوم بردارد.

اما مطلب اساسی دیگر آن است که این کتاب حاوی موضوعات و مطالب گوناگونی است از جمله: معرفی آثار باستانی لرستان چون غارهای منقوش، شهرها، پل‌ها، دژها، معابد، نقاشی و هنر و بالاخره بررسی رویدادهای مهم در این منطقه در گذر روزگاران می‌باشد.

به طور کلی این کتاب منبع ارزشمندی است برای لرستان پژوهان، پژوهشگران و کسانی که علاقمند به گذشته این دیار می‌باشند.

دکتر سکندر امان‌اللهی بهاروند

شیراز مرداد ماه ۱۳۹۳